

**XXXI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Had- és Rendészettudományi Szekció
Budapest, 2013. április 16-18.
Nemzeti Köszolgálati Egyetem
Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar**

**A KÖZÉPISKOLÁSOK ELKÉPZELÉSEI A KATONAI
ÉLETPÁLYÁRÓL**

Jelige: béka

Dolgozat lezárásának időpontja: 2012, december

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	4.
TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA.....	5-6.
1. A KUTATÁS METODOLÓGIAI KÉRDÉSEI.....	7-8.
1.1.A kutatás célja	7.
1.2. A kutatási probléma megfogalmazása.....	7.
1.3. A kutatási hipotézis megfogalmazása	8.
1.4. A kutatás stratégiája, fajtája, módszere.....	8.
2. A PÁLYAVÁLASZTÁS ELMÉLETI HÁTTERE	9-17.
2.1 Pályaválasztás, pályaválasztási elméletek	9-12.
2.2. A pályaválasztást befolyásoló tényezők.....	12-17.
3. AZ EMPÍRIKUS KUTATÁS BEMUTATÁSA.....	18-30.
4.A KAPOTT EREDMÉNYEK ÉRTELMEZÉSE.....	31-36.
5. VÉLEMÉNYEK, JAVASLATOK.....	37-39.

FELHASZNÁLT IRODALOM40.

MELLÉKLET 41-42.

BEVEZETÉS

Köztudott, hogy a redszerváltást követően szinte azonnal megindult a Magyar Néphadsereg átszervezése. Demokratikusabbá vált a hadsereg működése és megváltozott a hadvezetés rendszere. Új kihívásokkal, az eddigiektől merőben eltérő feladatokkal kellett szembenéznie a hadseregnek. Át kellett alakítani a hivatásos állomány képzési rendszerét, valamint az ezt biztosító intézményrendszert. Magyarország hirtelen szövetségesek nélkül maradt, a korábbi Varsói Szerződés nyújtotta szövetségi rendszer többé már nem létezett. Az eddigi gyakorlattól eltérő, új külpolitikát kellett találni a megváltozott európai struktúrában és ez természetesen a hadsereg szemléletváltását is szükségessé tette.

A NATO-hoz való csatlakozással egy új korszak kezdődött a Magyar Honvédség életében. A csatlakozás nem csak törvényekben, képzési struktúrában állít új feladatokat a Honvédség elé, hanem-mint már említettem-viselkedésben, szemléletváltásban, gondolkodásban, mindezekhez pedig sokkal motiváltabb tisztekre, tisztjelöltekre van szükség.

Mindezek után jogosan vetődik fel a kérdés, hogy vajon miért is dönt úgy egy 17-18 éves fiatal diák, hogy ezt a külső szemmel zártnak, merevnek tartott hivatást válassza? A katonai élet tele van szabályokkal, korlátozásokkal melyek a civil lakosság szemében szinte érthetetlenek. Ismerőseim gyakran értetlenül hallgatják, mikor elmesélem milyen feszített napirend szerint kell élnünk a mindennapjainkat. Ráadásul a civil lakosság körében mindig is hatalmas ellenállás volt a sorkatonai szolgálattal, a bevonulással szemben. Ennek ellenére mégis igen sok fiatal választja ez a pályát évről-évre.

A TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA

Már a középiskolás éveim alatt megfogalmazódott bennem, hogy katona szeretnék lenni. Ezt már jó pár évvel a pályaválasztás előtt eldöntöttem, s úgy gondoltam számomra ez a legmegfelelőbb pálya, jobban szólva hivatás ugyanis a katonai lét sokkal több, mint egyszerű szakma. Mikor megkérdezik, hogy miért is választottam a katonai pályát, nem egyszerű megtalálnom a legmegfelelőbb választ. Biztos voltam abban, hogy valamilyen mérnöki, műszaki pályát fogok választani, viszont azt is fontosnak tartottam, hogy emellett izgalmas és érdekes is legyen a tanulás. Úgy véltem a katonaság új kihívást jelent számomra, új környezetet, új embereket ismerhetek meg. A középiskola után az ember vágyik a szabadságra, tele van motivációval, tervekkel, az új iránti kíváncsisággal.

Úgy éreztem, katonaként értékes tagjává válhatok a társadalomnak, hasznos szolgálatot teljesíthetek a nemzet, a közösség és a magyar társadalom részére. Mindig is vonzott az egyenruha, fegyelem, rendszeresség, pontosság.

Szerencsémre családi ismerősök révén valamilyen szintű betekintést nyerhettem ebbe a zárt világba, informálódhattam mire is készülök. Sok nehézségről, kemény munkáról számoltak be, ám mindezek ellenére úgy döntöttem, hogy kitartok választásom mellett.

Bevonulásomat követően a legérdekesebb kérdés az volt számomra, hogy vajon a többi katonatársam miért jött katonának, ők miért döntöttek így. A válaszok igen komplexek voltak, eltérően nyilatkoztak, pontosan ők sem tudták definiálni. Dolgozatomban azt szeretném megvizsgálni, – immár egy év katonai tapasztalattal rendelkezve – hogy az utánunk következő, jelenleg pályaválasztás előtt álló generáció hogyan is viszonyul a katona pályához. Mennyire találják vonzónak, milyen információkkal rendelkeznek a katonai hivatásról? Mivel anno a családi ismerősöktől kapott információn kívül nekem sem volt más hiteles forrásom az aktuális helyzetekről, meglehetősen izgalmas a kérdés, hogy vajon ez a helyzet változott-e az elmúlt két év alatt? Hogyan alakítja a társadalom, a média befolyása a fiatalok szemléletét? A munkaerőpiac változásai, továbbá a felsőoktatásban végrehajtott reformok (államilag támogatott szakok számának csökkenése, felvehető diákok létszámának korlátozása) vajon mennyiben változtattak a helyzeten?

Elmondhatom, hogy kivételes helyzetben voltam családi ismerőseimnek köszönhetően, akik kellő információt szolgáltatottak a katonai életről. Érdekes megvizsgálni, hogy a környezetük, a kortársak, a szülők, a média (főleg gondolok itt a televízióra, írott sajtóra és a fiatalok

legfontosabb információforrására, az internetre) hogyan alakítják a katonaságról alkotott képüket. Egyáltalán mit is tudnak a mai fiatalok a katonaságról?

A KUTATÁS METODOLÓGIAI KÉRDÉSEI

1.1. A kutatás célja

A pályaválasztást befolyásoló tényezők száma hihetetlenül nagy, így a fiatal családi háttere, összetétele, hatásmechanizmusa, a kortársak, a pályát választó személyisége, tulajdonságai, képességei, a választott képzés tartalma, minősége, sőt a képzés helyszíne is megfontolandó tény. Dolgozatomban a középiskolások katonai életpályamoddal kapcsolatos gondolkodását, attitűdjeit kívánom megvizsgálni. Melyek azok a domináns hatások, amelyek a fiatalok katonaságról alkotott elképzeléseit alakítják. Továbbá keresem a választ arra, hogy mi áll ezen tendenciák mögött.

A dolgozatomban célja, hogy

- a pályaválasztás elméleti megközelítését elemezzem a hazai szakirodalom felhasználásával;
- empirikus kutatással elemezni a középiskolások katonai pályához való hozzáállását;
- a kutatás során kapott eredmények bemutatása;
- javaslatokat tenni arra, hogy miként lehetne javítani a katonaságról alkotott képen a fiatalok körében.

1.2. A kutatási probléma megfogalmazása

Megfelelő ismeretekkel rendelkeznek-e a fiatalok a katonai pályával kapcsolatban?

Milyen hatással van a középiskolások fiatalok pályaképére a társadalom megítélése?

Milyen hatással van a média által közvetített információ a katonaságról alkotott kép kialakításában?

1.3. A kutatási hipotézis megfogalmazása

- A fiatalok informáltsága a katonai pályáról megfelelő, rendelkeznek egy általános elképzeléssel a katonaságról.
- A társadalom által kialakított sztereotípiát nehéz megdönteni. A magyar társadalom mind a mai napig hordozza a kötelező sorkatonai szolgálat miatt kialakult ellenszenvet a katonasággal szemben. Ez az örökség a mai fiatalokra is kihat, ezen pedig mihamarabb változtatni kell.
- A média sokféle eszközön keresztül képes befolyásolni akár a teljes lakosság véleményét. Azoknál a fiataloknál, akiknek más információforrása nincs a katonaságról a médián kívül, előfordulhat, hogy nem a valóságot tükröző kép alakul ki.

1.4. A kutatás stratégiája, fajtája, módszere

A kutatási stratégia induktív, leíró jellegű, összefüggés-feltáró, fajtája alapkutatás.

Az elemzés kiindulópontja egy kérdőíves felmérés volt, amely arra volt hivatott, hogy kiderítse milyen is a pályaválasztás előtt álló középiskolások megítélése a katonai pályát illetően.

Az adatok feldolgozása statisztikai módszerekkel történt:

- Grafikus ábrázolás (oszlop- és kördiagram)
- Átlagszámítása

2. A PÁLYAVÁLASZTÁS ELMÉLETI HÁTTERE

2.1. Pályaválasztás, pályaválasztási elméletek

A harcászat, a katonáskodás iránti első érdeklődéstől, puhatolózkodásoktól hosszú az út, amíg valaki eljut a katonai felsőoktatásig, nem csak térben és időben, hanem a személyiség fejlődésében, az esetleges otthoni pályaválasztási harcokig. Ebben a fejezetben azt nézzük meg, milyen folyamatok, események történnek az egyénnel, amíg a feltehetőleg hosszasan megálmodott felsőoktatásba eljut. Milyen fejlődési szakaszokat jár végig gyermekkorától kezdve az ember, míg eljut a pályaválasztásig, milyen tényezők és hogyan befolyásolják e fejlődést?

A pálya kiválasztása meghatározhatja az egyén önmagával és környezetével való elégedettségét, boldogságát, boldogtalanságát.

A fejlődéslélektan különböző szakaszolási elméletekben taglalja az ember fejlődését születésétől haláláig. Az első olyan speciális szempontú felfogás, amely a munkatevékenységet állítja e fejlődésmenet középpontjába, Ch. Bühlertől (1933) származik, aki az emberi életút öt szakaszát különböztette meg:

1. a növekedés szakasza	0-14 éves korig;
2. az exploráció szakasza	15-25 éves korig;
3. az alapvetés szakasza	25-45 éves korig;
4. a teljesítmények megtartásának szakasza	46-65 éves korig;
5. a hanyatlás szakasza	65 éves kortól.

Ezeket a bühleri életszakaszokat Super (1967) később a szakmai fejlődésre alkalmazta, s abból indult ki, hogy a pályaválasztás nem egyszeri döntési aktus, hanem beilleszkedési folyamat. Ez az alkalmazkodási folyamat jellemző része az ember pályafejlődésének (Rókusfalvy, 1989.101.).

Csirszka János (1985) pedig rámutatott arra, hogy az egyén élményeken, ismereteken keresztül gyarapodik az előkészület éveiben. Kiemelkedő kisgyermekkorban a család, később az iskola, majd a serdülőkortól kezdve a baráti kör és az olvasmányok szerepe a pálya kiválasztásában.

Super a bühleriexplorációs időszakot további három periódusra bontotta a pályaalkalmazkodás ekkor uralkodó tevékenységformái és jellemző jegyei alapján, így a fantáziálásra, a kísérletezésre és a realista vagy pályakezdő periódusra.

Rubinstein (1962) szerint a pályafejlődés lényegét tekintve alkalmazkodási, beilleszkedési folyamat. A felnőtté válásának egyik középponti feladata a pályaalkalmazkodás, a pályaválasztásra való felkészülés.

Az egyéni életút nagyon sajátos szakasza a pályaválasztás időszaka, amely ellentmondással és feszültséggel telített folyamat. A pályaválasztás *személyiség-nézőpontú* felfogása szinte valamennyi teoretikus elképzelésben központi helyet foglal el.

Századunk első felében jelentős fejlődésen mentek keresztül a pályaválasztási elméletek, azonban az ötvenes évektől kezdődően gyökeresen megváltozott a helyzet. Jelentős Ginzberg, Donald E. Super és Roe munkássága. A pályalélektanban, minőségi változások következtek be a hatvanas évek utolsó éveitől kezdve. A hazai szakterület neves képviselőiként említhetjük Nagy László, Ranschburg Pál, Bálint Antal, Schnell János, Orel Géza, Mérei Ferenc, Csirszka János és Rókusfalvy Pál munkásságát. Az utóbbi időben Völgyesy Pál, Dancs István, Ritoók Pálné, Szilágyi Klára a komplexitás elvét állították előtérbe, amely a személyiséggel következetes megvalósítását jelentette. A mai kutatók körében domináns az a

felfogás, amely alapján a pályaválasztási elméletek tengelyét az önmegvalósítás jelenti, amelynek eredményeként a társadalmilag értékes tevékenységek „önkifejezése” jön létre (Vajda, 1996. 18.).

A *klasszikus pályalélektani* teoretikusok a kisgyermekkorai szükségletekből indulnak ki, és az egyén szükségletei alapján értelmezik a pályaválasztási folyamat tartalmi alakulását. Bordin és munkatársai szerint a pályaválasztó alapvetően nem külső kényszer hatására dönt valamilyen pálya, terület mellett, hanem szükségleti rendszerének megfelelően (Zakar, 1989. 23.).

A Roe-féle szükségletfejlődés alapja a gyermek családon belül elfoglalt érzelmi helyzete, amely a kora gyermekkorban gyökerezik. A „self-concept”-elméletet Super vezette be. Super szerint az „ön-koncepció” (self-concept) befolyásolja a szakmai preferenciák kialakulását és működését.

A Super-féle fejlődépszichológiai pályaválasztási elmélet legfontosabb sajátossága a pályafejlődés folyamatába integrálja az ön-koncepció kialakulását. Szerinte a self-concept fejlődésének és megvalósulásának középpontjában a pályafejlődés áll (Ritoók, 1989.67.).

A pályaválasztás *rendszerelméleti modellje* a pályaválasztási döntés folyamatát komplex módon értelmezi, felfogásuk központi kategóriái az egyén terve(i), koncepciói és feltevései között fennálló dinamikus kölcsönhatások és interakciók rendszere (Gelatt, Hilton, Ries) Ries felfogásában a pályaválasztási döntés során fontos szerepet játszanak a szociális kontaktusok. Szerinte a pályaválasztás nem más, mint szerepválasztás, és legfontosabb célja a szociális környezetbe való beépülés. Ezen elméletek a környezeti hatásokkal csak távolról érintkeztek, mintegy másodlagos szempontként érintették azokat.

A pályaválasztási folyamat átfogó *szociológiai* leírására először Rosemberg vállalkozott. Rosemberg szerint a szociális befolyások elsősorban az értékek által meghatározott, s a pályaválasztás során nem csupán az egyén igénye teljesül, hanem a szociális környezet választása is megvalósul, ez a szociális tanulást jelenti.

Az *interdiszciplináris elmélet* képviselői (Rosemberg) a pályaválasztást úgy fogalmazzák meg, mint többszörösen összetett folyamatot (Rókusfalvy, 1969. 99). A hagyományos iskoláztatási szokások az elmúlt évtizedekben sokszor azonosították a szakközépiskolák választását a szakmaválasztással is. Így az iskolaválasztás és a pályaválasztás kérdése összemosódott, a 14 éves kori választás többnyire szülők iskolaválasztása volt, amelyet a tanulók nem is élhettek meg önálló pályaválasztásként.

A pályaválasztási döntés időpontjának megváltozása mind a tudományos megközelítés, mind a gyakorlati tapasztalatok alapján indokolt. A 14 éves kor alkalmatlan felelősséggel vállalható döntések meghozatalára, a pályalélektani kutatások 16-20 éves kor közé teszik a pályaválasztási érettség kialakulásának időpontját.

A hazai és nemzetközi szakirodalom a 80-as évek eleje óta egyre kevésbé használja a pályaválasztás fogalmát, helyette a *pályaorientáció* kifejezést vezette be. A fogalomhasználat megváltozása azt a szemléletet tükrözi, amely a piacgazdaságok működésének tapasztalatán alapul, amelynek lényege, hogy a pályaválasztási döntés nem egyszeri, irreverzibilis lépés, hanem a pályaválasztást folyamatként kezelése, amely több apróbb vagy nagyobb döntésből épül fel. E döntéssorozatot nevezi a szakirodalom pályaorientációnak (Szilágyi, 1997. 79.).

2.2. A pályaválasztást befolyásoló tényezők

Megtalálni a számunkra legmegfelelőbb pályát igen nehéz dolog. Hihetetlenül sok tényező játszik szerepet itt, a felnőtté válás első lépésénél. A középiskolás diák a szalagtűző, ballagásra és érettségikre való felkészülés terhe alól még fel sem eszmél, s máris elérkezik a felsőoktatási intézményekbe való jelentkezés határideje.

A választható pályák skálája végtelenül széles. Manapság egy jó képességű diák, aki megfelelő mennyiségű pontot szerez az érettségivel, nyelvvizsgákkal, versenyeredményekkel, majdhogynem bármilyen pályát választhat. Egyszerűen sem idő sem kellő információ nem áll rendelkezésre ahhoz, hogy mindenről tájékozódjon a diák. A pályaválasztásnak vagy pályaorientációnak jóval a jelentkezés előtt el kell kezdődnie ahhoz, hogy jól döntsön a fiatal.

A családi háttér, a képességek, a szocializáció, lakóhely, aktuális hírek a munkaerőpiacról mind-mind befolyásolják a középiskolás pályaválasztását. Ráadásul a kiválasztott pálya, ha nem is tart feltétlenül örökké, jó előre predesztinálja az ember életét. Egy katona életében például még a későbbi lakóhelyet is befolyásolja a választott szak/szakirány. A katonai pályán ugyanis nem mindegy, hogy milyen kvalifikációkkal rendelkezik a fiatal hadnagy, ebből kifolyólag dől el az is, hogy hol fog szolgálatot teljesíteni az egyetem elvégzése után. De ennél egyszerűbb, ha csak azt tekintjük példának, hogy a középiskolás által kiválasztott szakot egyáltalán az országon belül hol oktatják? El kell e költöznie otthonról? Ez pedig akár további anyagi problémákat is okozhat a családnak.

Az ember ekkorra 18 éves, jogilag felnőtt, ám szerintem ezt nyugodtan állíthatjuk, hogy gondolkodásban még koránt sem az. Véleményem szerint óriási döntés az amikor ember valóban meg akarja találni a számára legmegfelelőbb pályát, s erre nem biztos, hogy a 18 éves diák képes. S még nem is beszéltük a kételyekről, amelyek a diákot a felvétel után érik. Vajon jól döntött? Mi lett volna ha más pályát választ?

E. Strong és M. Irle (1967) egybehangzó megállapításai szerint a munkateljesítmény és az érdeklődés között szignifikáns kapcsolat nem mutatható ki. A szakmai bevásárlásra vonatkozó vizsgálatok, valamint a pályával való megelégedettségi és a különböző fluktuációt feltáró vizsgálatok bizonyítják, hogy az egyéni érdeklődés és a pályajellemzők közötti megfelelés igen nagy szerepet játszik a sikeres életvitelben és a szakmai fejlődésben (Kozéki, 1980. 41.).

A személyiségfejlődés során az alapvető megismerő, elsajátító tevékenység kapcsán kialakul az egyénre jellemző érdeklődési struktúra, amely többé-kevésbé megfelel valamilyen munkakör vagy szakmai jellemző struktúrájának. A szakma, illetőleg a hivatás optimális esetben magában hordozza az érdeklődés kielégítésének feltételeit. Ezen feltételek és az érdeklődési struktúra közötti megfelelés az eredményes pályaaazonosulás alapja (Völgyesy, 1976.13-22.).

Pataki Ferenc igazolta, hogy a jövő pályaképpel összefüggő eltérő értékpreferenciák mögött a család — és szélesebb értelemben az adott társadalmi réteg — jellemző életmód-eszményei és pályaaaspirációi húzódnak meg (Pataki, 1983.43.).

Svir (1981) a pályaválasztás iskolai előkészítésének döntő mozzanatát a tartalmas és tudatos *pályairányultság* kialakításában, a *képességek*, az *érdeklődés* és a választott tevékenység tudatos egyeztetésében látja. Ez feltételezi a képességek és az érdeklődési irányok alapos ismeretét, a domináns pályaválasztási motívumok feltárását, a különleges motívumok (presztízs, pályaszint, komfort) másodlagos szerepének tudatosítását, az eszmei tartalmi motívumok súlyának növelését. A sokoldalú aktív tapasztalatszerzés, a tapasztalatok rendezése és feldolgozása alapján alakul ki a személyiség egy olyan viszonylagos érettsége, amely lehetővé teszi a pályaválasztásban való tudatos innolváltságot és a megalapozott választást. Ez a pályaválasztási (iskolaválasztási) érettség az „egyen egész személyiségének olyan fejlettségi állapota, amely egyrészt lehetővé teszi az elhelyezkedési lehetőségeknek és a személyiségnek megfelelő pálya adekvát választását, másrészt biztosítja a szakmai beilleszkedésre való törekvést” (Rókusfalvy, 1969). A pálya megválasztásában *társadalmi* és *egyéni tényezőknek* egyaránt jelentősége van. Társadalmi meghatározottságú a pályaválasztás elsősorban abban az értelemben, hogy az adott ország gazdasági fejlettségi szintje határozza meg a munkamegosztás minőségét, a választható pályák körét, s egy-egy pálya szakemberszükségletét is. A társadalom a maga célkitűzéseinek megfelelően befolyásolja a pályák presztízsének alakulását, s determinálja a különböző társadalmi rétegekben élőknek ehhez a presztízsskálához való viszonyát is.

A pályaválasztás egyéni jellegét elsősorban az adja, hogy a döntésben a személyiség önmegvalósítási lehetőségét keresi. A megfelelő pályaválasztási döntés az egyén számára a sikeres munkavégzés lehetőségét jelenti, amelynek következményeképpen a fejlődés folyamán a személyiség sokoldalú kibontakozása valósulhat meg (Marton, 1991. 92.).

Az általános iskolások életkori sajátosságaik folytán még nem tudnak a döntésre önállóan felkészülni. A választásban döntően érvényesül a *család* befolyása, a felkészülés tudatos irányítása viszont elsősorban az iskola feladata. A döntés előkészítése ezért egyúttal a család

felkészítését is jelenti: a gyermek adottságainak, képességeinek tudatosítását, a lehetséges tájékozódási irányok ismertetését, az optimális változatok közös kialakítását, a döntésben a tanuló involváltságának a biztosítását. A pályaválasztás személyes fontosságának tudatosítása és a tanuló aktivitásának biztosítása mind a képességek felismerése és fejlesztése, mind a pályák, foglalkozások követelményeinek megismerése szempontjából alapvető jelentőségű. Csak így érhető el, hogy a tanuló a szülők és a pedagógusok közreműködésével kialakított döntését valóban magáénak érezze (Komlóssy, 1995. 263.).

Kürti Jarmilla (1983) vizsgálati eredményei szerint a pályára vonatkozó ismeretek és aspirációk a szociális származás mellett annak a függvényében is jelentősen eltérnek, hogy milyen a tanulók lakóhelyének nagysága és földrajzi elhelyezkedése (a lakóhely település típusa). A központtól távolabb eső, kis településen élő tanulók elképzeléseiben szűkebb volt az ismert és preferált tevékenységek, foglalkozások köre, és jobban korlátozódott a földrajzi közelségben elérhető lehetőségekre (Kapor, 1980. 57-58).

A felkészülésben, a pályaválasztásban a családnak meghatározó szerepe van, csak így érhető el, hogy mire elékez a döntés, a gyermekben kialakuljon a szükséges pályaeáretttség (Mérei, 1989. 33.).

A 13-14 éves kor a fejlődés szempontjából igen kritikus időszak. Ebben az életkorban még nincsenek meg a helyes pályaválasztáshoz szükséges döntési feltételek. Hiányos a gyermekek önismerete, szakma- és pályaismerete, nincs élettapasztalatuk. Ettől függetlenül a jelenlegi iskolarendszerben ekkor kell meghozni a döntést. A gyermek képességeinek megismerésével, fejlesztésével, érdeklődésének irányításával sokat segíthet a szülő. Ebben a folyamatban elengedhetetlen a család és az iskola, rendszeres együttműködése.

Ha a szülő már egészen korán kiválaszt egy „bizonyos pályát” gyermekének, s mivel az még nem szokott hozzá az önálló döntéshez, nem tiltakozik a szülői akarat ellen. Vannak szülők, akik azt szeretnék, hogy amit nekik nem sikerült elérni, azt megvalósíthassák gyermekükben, mások munkájuk folytatását várják gyermeküktől. Megfelelő ismeretek hiányában a szülő nem tud segíteni gyermekének, nem ismeri a választás lehetőségeit, gyermeke képességeit, képzeletét, mozgáskészségét stb. (Meahr, 1983. 214.).

Az értelmi képesség a pályaválasztást igen nagymértékben befolyásoló területe. Általánosságban az iskolai teljesítmény, az osztályzatok szintjéből lehet erre következtetni, azonban ezek nem mindig fedik egymást. Előfordulhat, hogy a teljesítmény, illetve az osztályzat alatta marad a képességek színvonalának, pl. ha lusta, vagy nehéz körülmények között él a tanuló, vagy szegénylős, félénk gyermekről van szó, aki többre képes, mint amennyit nyújt (Szabóné, 1992. 5-7.).

Úgy tűnik, hogy a település jellege valamennyire befolyásolja a kitűzött pályacélt: minél nagyobb lélekszámú a tanuló lakhelye, annál erősebb az igény a magasabb iskolai fokozat elérésére (Gebauer, 1988. 487-490.).

A pályaválasztási döntést a szülők és a gyerekek együttesen hozzák meg egy viszonylag hosszú folyamat eredményeként, amelynek végére a család eldönti, hogy milyen középfokú iskolát érdemes választani ahhoz, hogy a gyerek és a szülők elképzelései megvalósuljanak. A pályaválasztási döntést az iskolakínálaton kívül általában a következő tényezők befolyásolják:

- a gyerek érdeklődése, amely 14 éves korban, a középfokú pályaválasztás időpontjában még gyakran bizonytalan és kialakulatlan;
- a gyerek képességei és felkészültsége, melyeket az általános iskolában elért tanulmányi eredmények fejeznek ki;
- a szülők aspirációi, amelyek nemcsak azt fejezik ki, hogy mit szeretnének a gyerekeikből, hanem azt is, hogy mekkora erőfeszítésre hajlandók az elképzelések megvalósítása érdekében (Szógyi, 1988. 37).

A döntés folyamatában a három tényező nem egyenrangú. A döntő szerepet általában a szülői aspirációk játsszák, ezeknek azonban korlátot szab a gyerek képessége és felkészültsége, és a „közös” döntéshozatalnál a szülők igyekeznek tekintetbe venni a gyerekek érdeklődését is (Völgyesy, 1996. 198.).

A középfokú továbbtanulási döntést a gyerekeknek jelenleg 14 éves korukban kell meghozniuk. Ebben az életkorban azonban a legtöbb gyereknek (akinek nincs egészen korai életkorban megmutatkozó határozott tehetsége) sem kialakult érdeklődése, sem határozott elképzelése nincs a jövőjéről. Ezt egy 1997-ben készült felmérés is alátámasztotta, amelyben a középfokú iskolák első tanulóinak szülei 59 %-ban mondták azt, hogy a gyereküknek nem volt határozott pályaelképzelése. Azt tapasztalták, hogy a pályaelképzelések bizonytalansága szorosan összefügg a szülők iskolázottságával; leginkább azok a gyerekek engedhetik meg maguknak, hogy „ráérősen” döntsenek, kik gimnáziumban tanulnak tovább, és nem kényszerülnek rá a 14 éves korban történő szakmaválasztásra (Liskó, 2000. 59-62.).

3. AZ EMPÍRIKUS KUTATÁS BEMUTATÁSA

A vizsgálni kívánt problémák feltárása érdekében empirikus kutatást végeztem a középiskolás fiatalok körében. Dolgozatom alapjául - diákok véleményének megismerésére céljából - egy tizenhat kérdésből álló kérdőív szolgált. A kérdőívet volt gimnáziumom ötven végzős diákja töltötte ki. A megkérdezett ötven főből 21 lány és 29 fiú.

A választásom azért erre az intézményre esett, mert én is ennek a gimnáziumnak falai között tanultam. Jól ismerem ezt az intézményt, az oktatás módszerét és minőségét továbbá az ott tanuló diákok képességeivel is tisztában vagyok nagyjából. A kérdőív kitöltésében többek között régi barátaim is részt vettek. A kérdőív kitöltése önkéntes alapon történt. A kérdőívben zárt és nyitott kérdésekre kellett válaszokat adniuk.

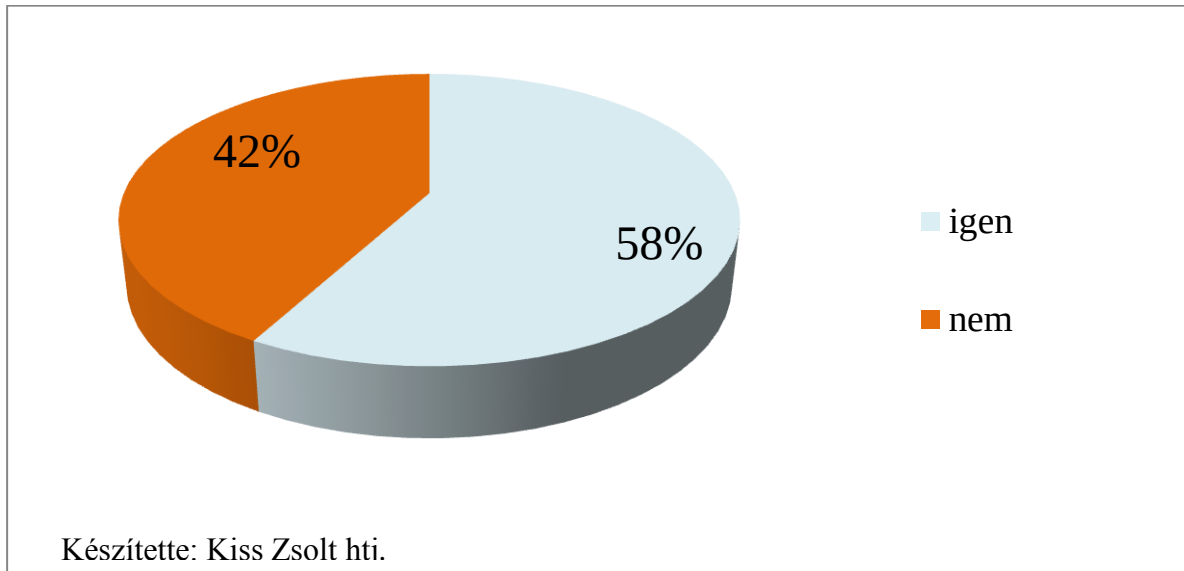
A kérdések megállapításánál figyelembe vettem, hogy a feltett kérdések kifejezetten a keresett problémához kapcsolódó információkat szolgáltatassanak. Megkérdeztem, mennyire találják vonzónak ezt a pályát? Beállnának-e katonának? A kérdések rávilágítanak, hogy a diákok véleményét a társadalom, a média mennyire befolyásolja. Van-e egyéni információforrásuk? Személy szerint, mint kívülállók hogyan is képzelik el a katonaságot?

A kérdéseket egyesével kiértékeltem és a kapott eredményeket százalékokban megadva diagramokon ábrázoltam. A nyitott kérdések kiértékelésénél a legtöbbször szereplő válaszokat kategorizáltam, kisebb csoportokat állapítottam meg. Végül kiemeltem a legtöbbször szereplőket. Ezeknél a kérdéseknél sokszor egybehangzó válaszokat adtak, sokszor gondolták ugyanazt a diákok. A zárt kérdéseknél pedig egyszerűen százalékos arányban ábrázoltam a válaszokat.

A kérdőív kiértékelése

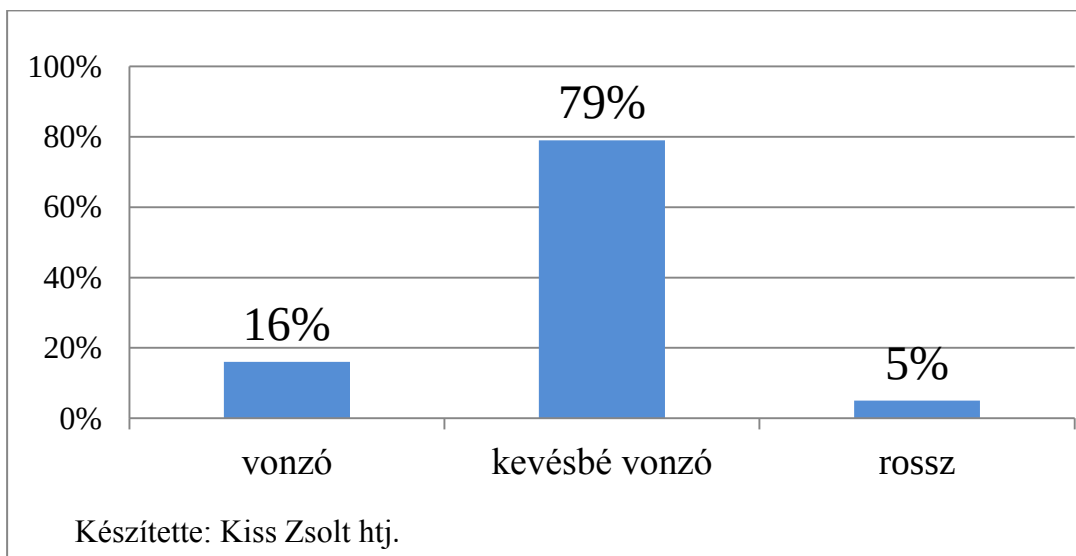
A következőkben a kérdőívben feltett kérdéseket, és az arra adott választ szeretném bemutatni.

1. ábra. Szerintetek vonzó-e a katonai pálya?

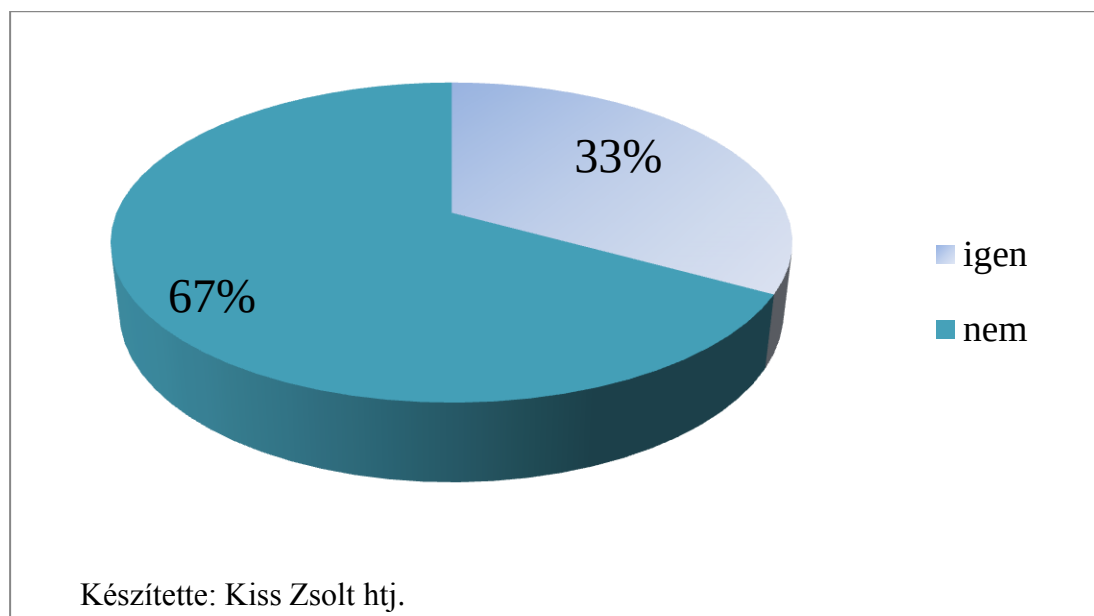
Az első kérdés arra vonatkozott, hogy a középiskolások vonzónak találják-e a katonai pályát? A válaszok százalékos aránya azt mutatja, hogy a válaszadók több mint fele vonzónak találja ezt a pályát.

2. ábra. Szerintetek a társadalom szemében milyen a katonai pálya megítélése?

A második kérdésben arra voltam kíváncsi, hogy vajon ők hogyan látják, milyen a társadalom megítélése a katonai pályát illetően? Csak igen kevesen gondolták úgy, hogy rossz lenne, viszont vonzónak sem találják. 80%-uk írta azt, hogy csak kevésbé vonzó ez a pálya.

3. ábra. Megítélések szerint a média vonzónak állítja be a katona pályát?

Ha igen, miért?	- pozitív híreket emelik ki	57%
	- hősként mutatják be a katonákat	43%
Ha nem, miért?	- sok halálesetről tudósítanak, ki	33%
	- nem közvetít elég információt	45%
	- csak a negatív híreket emelik ki	22%

A harmadik kérdés azt vizsgálta, hogy a média hogyan is mutatja be, milyen képet ad a fiataloknak a katonaságról, a katonák életéről, mindennapjaikról. A válaszadók többsége – kétharmada - úgy látja, hogy a média negatívan mutatja be ezt a pályát. Ezen felül azt is megkérdeztem, hogy pontosan miért is gondolják úgy ahogy.

A kisebbségben lévő egyharmad - akik szerint a média vonzónak állítja be a katonaságot – azt válaszolta, hogy szerintük a média a pozitív híreket emeli ki. Sikerekről, a magyar katonák eredményes munkájáról, helytállásáról, magas szakképzettségéről számol be. Meglepő módon sokan írták azt, hogy a média által alkotott kép alapján a katonákra hősként tekintenek.

Arra, hogy mi az oka annak, hogy a média negatívan számol be a katonaságról nagy egyetértéssel írták azt, hogy a hírek sok halálesetről tudósítanak, s emellett a negatív hírek

természetesen jobban megragadják az emberek figyelmét. Mindezek mellett sokan azt a választ írták, hogy a média nem is közöl elég információt, nem tájékoztatja a lakosságot.

4. Milyen pozitív/negatív információt hallottatok már a médiából?

pozitív:

jó kereset, biztos állás, elismert, érdekes munka	63%
javul a közbiztonság	37%

negatív:

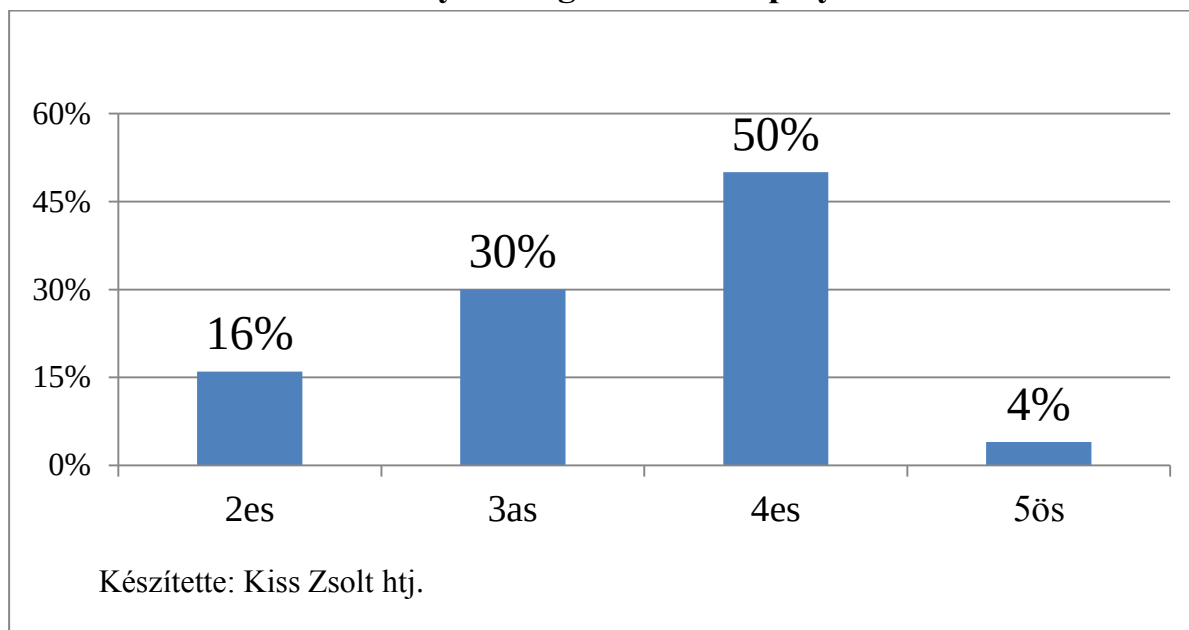
sok haláleset	65%
értelmetlen háborúk	12%
háború pszichológiai megterhelése	23%

A negyedik kérdés az előzőhöz kapcsolódik. Megkérdeztem, hogy milyen pozitív/ negatív információt hallottak már a médiából. Kértem, hogy írjanak mind pozitív mind negatív hírekhez.

A pozitívhoz kétharmadban írták a jó keresetet, biztos állást és az érdekes munkát válaszul. Emellett fontosnak találták azt is, hogy a katonaság munkájával segíti a közbiztonság javulását, harcol a terrorizmus ellen.

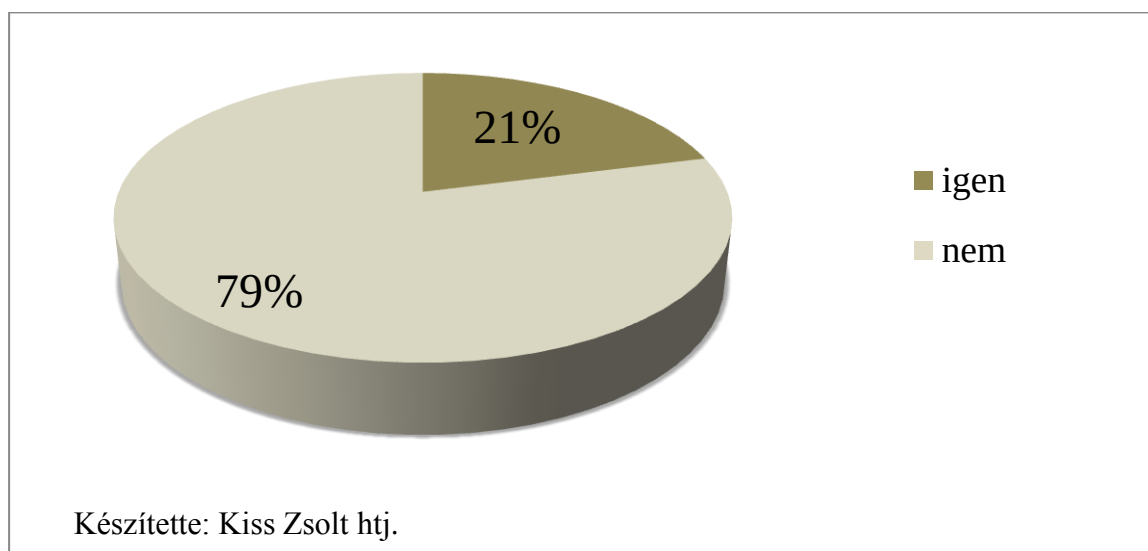
A negatívhoz itt is, csak úgy mint a harmadik kérdésnél, több mint kétharmaduk írta a sok halálesetet mint rossz hírt. Utána következett a háborúk okozta pszichológiai megterhelés, sokat hallanak idegileg megviselt, kimerült katonákról miután hazatérnek a missziókból. Ehhez szorosan kapcsolódva írták még a háborúk értelmetlenségét is.

5. ábra. Szerintetek mennyire megbecsült ez a pálya?

Az ötödik kérdésben arra kellett válaszolniuk, hogy szerintük mennyire megbecsült ez a pálya? (A kérdőíveket először végigfutva az volt a benyomásom, hogy meglehetősen elutasítóan állnak hozzá ehhez a pályához. Ezzel szemben a kiértékelés mást mutatott.) Egytől ötig kellett pontozniuk a pálya megbecsültségét s 50%-uk 4esre, 30%-uk 3asra értékelte. Ötösre alig jelölték, viszont 2esre 16%-uk szavazott.

6. ábra. Választanád- e ezt a pályát?

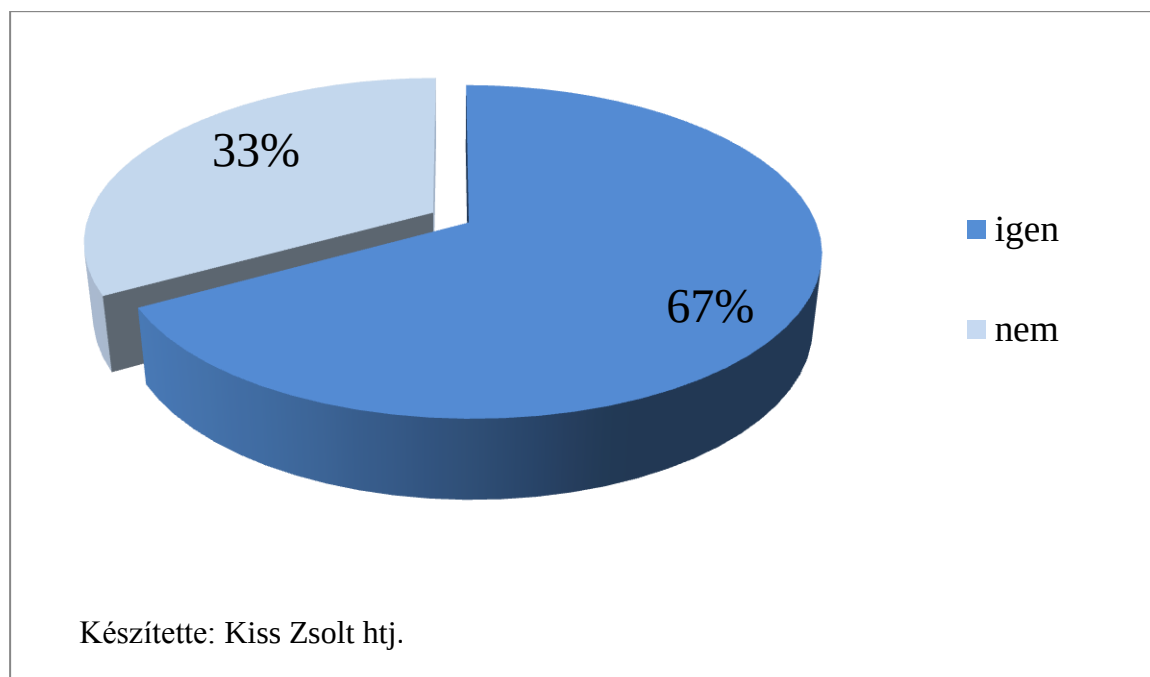
Az első kérdésben megkérdeztem, hogy vonzónak találják-e a katonai pályát? A többség vonzónak találta, de a hatos kérdésnél kiderült, hogy ennek ellenére mégsem választanák a

továbbtanulás során a katonai pályát. A nemmel válaszolók 60%-a alkalmatlannak találja magát, fizikai és/vagy szellemi okok miatt egyaránt. 40%-uk pedig egyszerűen más pálya iránt érdeklődik.

Akik számára a katonai pálya egy lehetséges opcióként szerepelne esetleg majd a pályaválasztásnál, a legvonzóbb a jó fizetés és a biztos munka. Vannak akik hazaszeretetből mennének katonának, hogy a nemzetet szolgálják, s jó lehetőséget látnak saját képességeik fejlesztésére is.

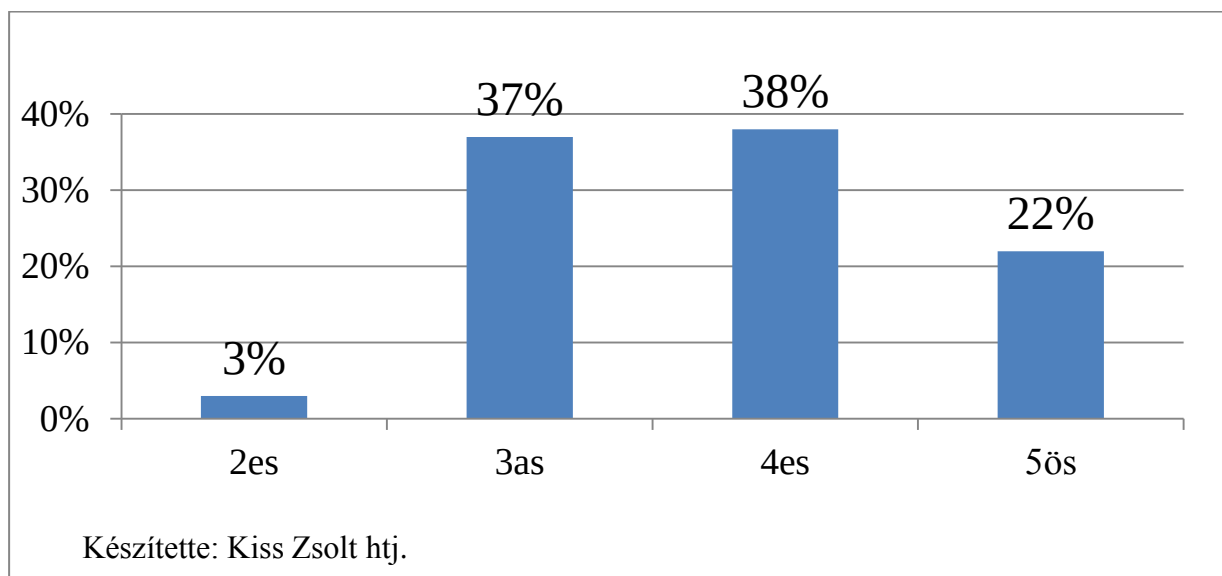
Ha igen, miért?	-jó fizetés, biztos munka (mert nincs háború)	50%
	-hazaszeretet miatt	37%
	-jó képességeket szerezne itt	3%
Ha nem, miért?	-alkalmatlannak érzi magát	60%
	-más iránt érdeklődik	40%

7. ábra. Szüleid vajon támogatnának, ha ezt a pályát választanád?

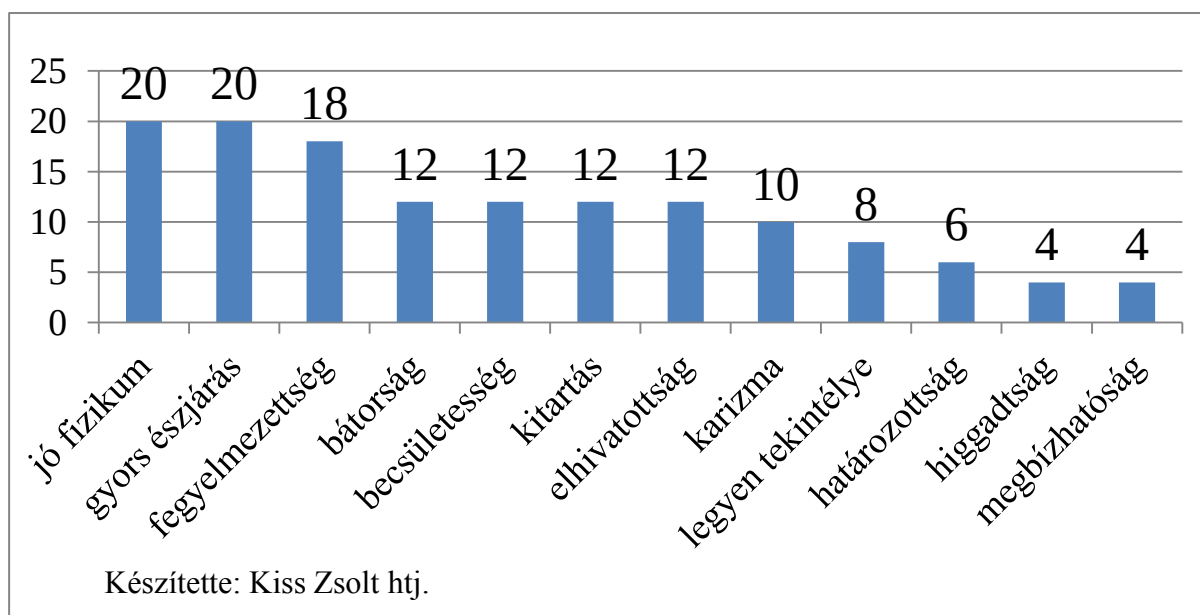
Habár az előző kérdésekből kiderült, hogy elég kevesen választanák a katonai pályát, a diákok kétharmada úgy gondolja, hogy szülei mégis támogatnák őket, ha ezt választanák.

8. ábra. Szerinted a tiszti pálya az értelmiségi pályák tekintetében hol áll?

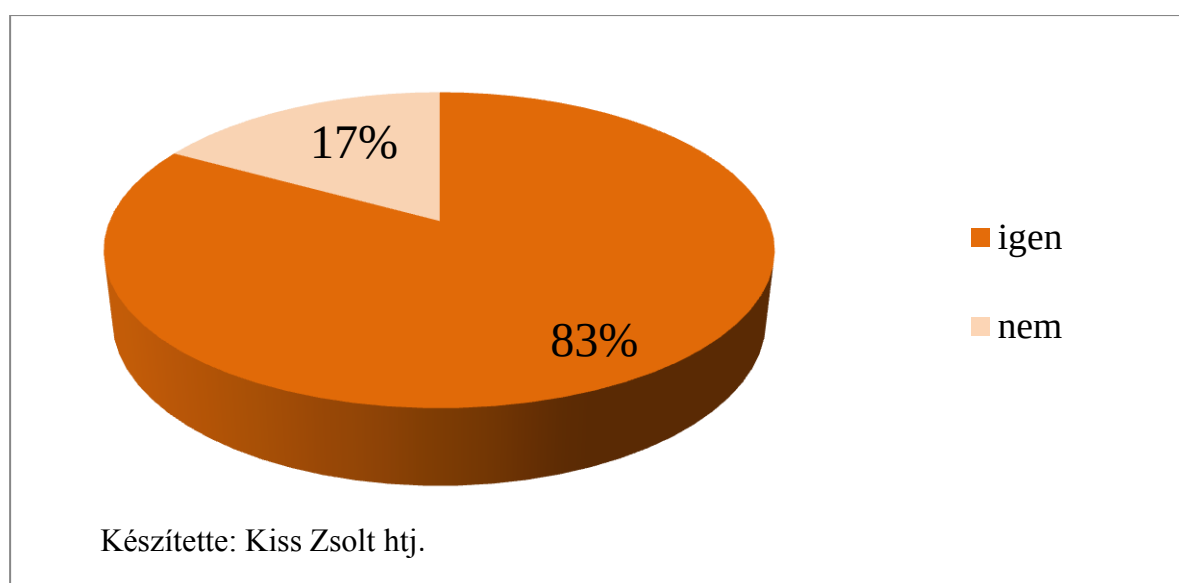
A nyolcadik kérdés arra vonatkozott, hogy a középiskolások vajon mennyire tartják értelmiségi pályának a katonatiszti pályát. Egytől ötig kellett pontozniuk, az egyes jelentette ha nem is tartja értelmiségi pályának, az ötös ha az értelmiségiek közé sorolja. Az egyesre nem érkezett válasz, viszont a kettesre már 3%uk voksolt. A hármas és a négyes közel azonos százalékokat kapott: 37-38%. A diákok valamivel több mint egyötöde gondolta úgy, hogy a katonatiszti pálya az értelmiségi pályák közé tartozik.

9. ábra. Szerinted milyen tulajdonságokkal kell rendelkeznie egy jó katonatisztnak?

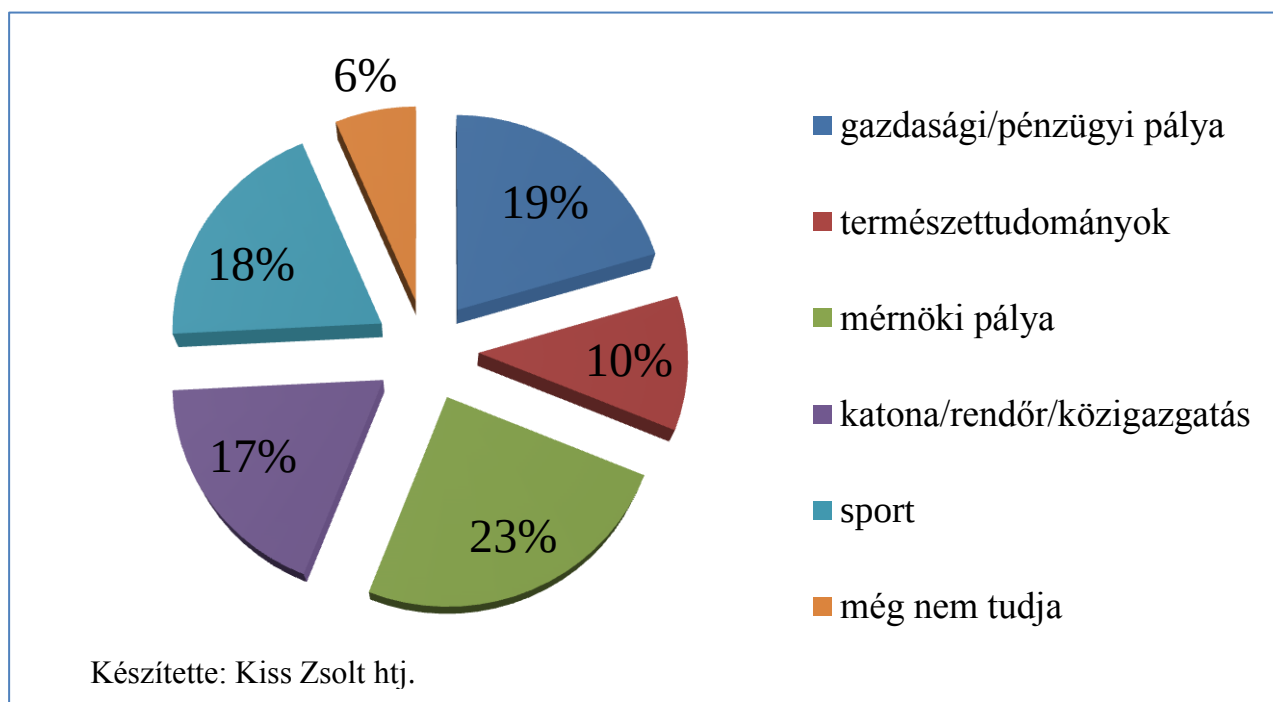
Ennél a kérdésnél szabadon írhattak bármilyen és akárhány tulajdonságot, melyeket szükségesnek találtak. Sokan írtak be ugyanazokat a tulajdonságokat, így a legtöbbször-összesen hússzor- a jó fizikum és a gyors észjárás szerepeltek. Ezekből mindössze kétszer kevesebbszer írták a fegyelmet, mint a katonatisztek legszükségesebb jellemzőjét. Harmadikként tizenkét- tizenkét válasz érkezett négy további fontos tulajdonságra, a bátorságra, a becsületességre a kitartásra és az elhivatottságra. Véleményem szerint elég jól megtalálták és összegyűjtötték a legszükségesebb jellemzőit egy jó katonatisztnak.

10. ábra. Véleményed szerint jó fizetést kapnak-e a katonatisztek?

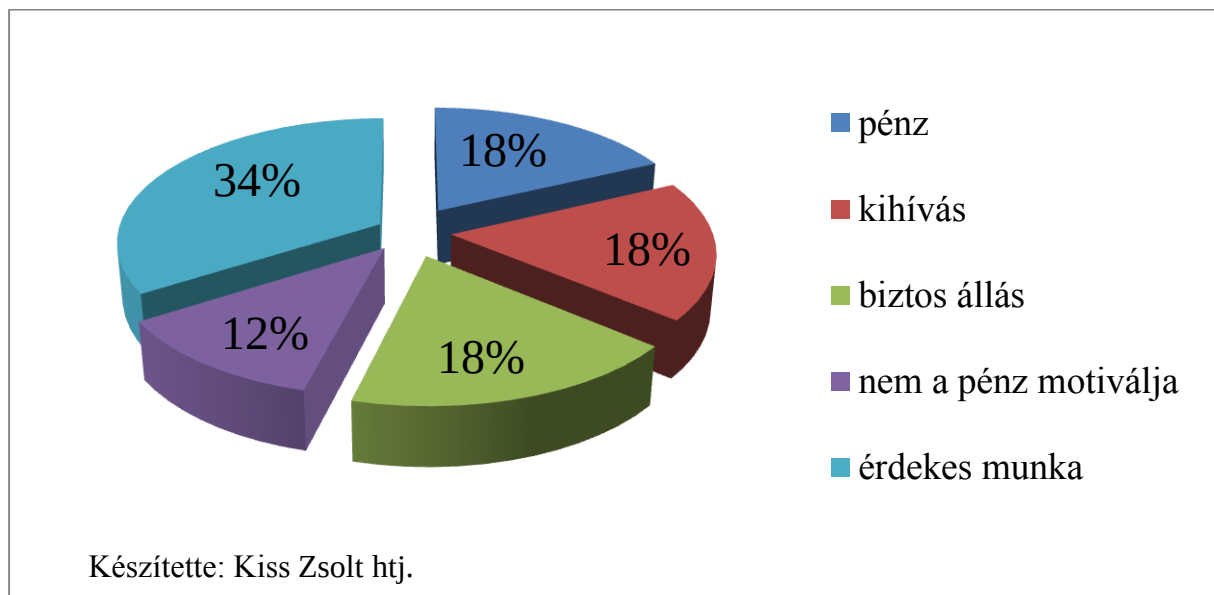
Valószínűleg még a pályaválasztás előtt álló fiatalok sem tudják pontosan, hogy mennyit is keres egy katonatiszt, ám arra a kérdésre, hogy szerintük jó fizetést kapnak-e a tisztek több mint 80%-uk írta hogy szerintük jól keresnek.

11. ábra. Mi szeretnél lenni? Milyen pályát választanál?

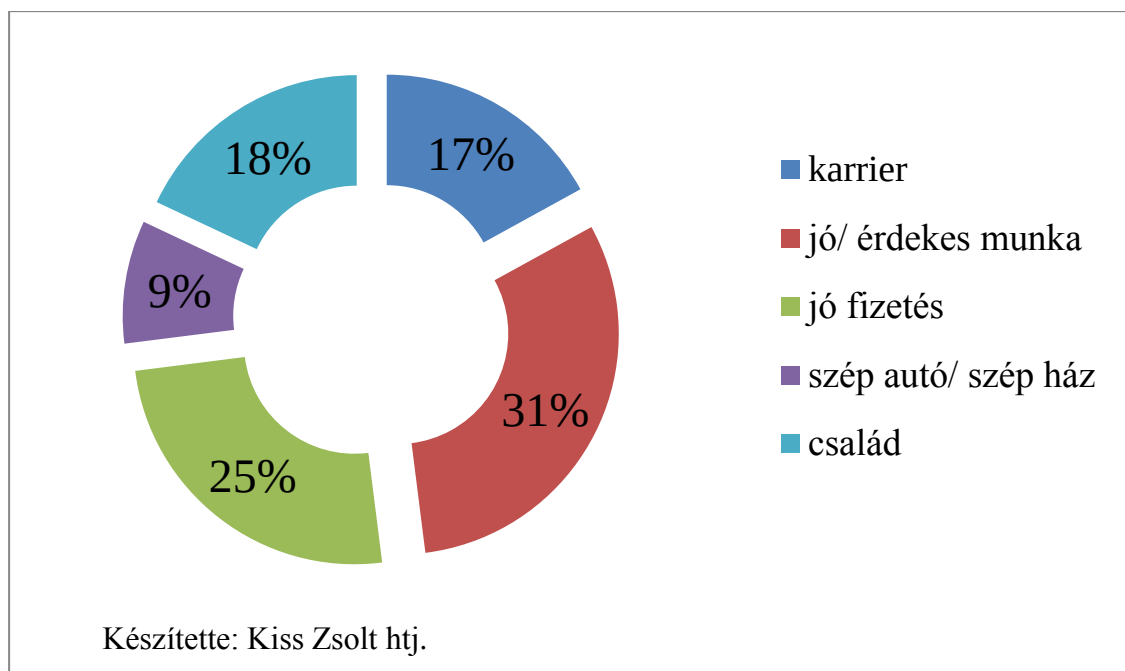
A tizenegyedik kérdésben megkérdeztem, hogy milyen pályát választanának, milyen téren szeretnének tovább tanulni a középiskola után. A válaszokban megjelölt elképzeléseket 5 főbb csoportba soroltam hasonlóságaik alapján. Emellett –szerencsére elég kevesen- 6%-uk írta, hogy még nem tudja milyen pályán szeretne tanulni. A legtöbb százalék a mérnöki pályákra esik, 23%-uk valamilyen mérnöki pályát választana. Második helyen szerepelt a gazdasági/pénzügyi pálya 19%-kal. Az első két helyen levő választások is mutatják, hogy a mostani felsőoktatásban melyek a legnépszerűbb szakok. 18%-uk szívesen foglalkozna sporttal, ez nem is meglepő hiszen abban az iskolában sok igen kiemelkedő teljesítményű sportoló diák jár. A katonai/rendőr/közigazgatási pályák csak a negyedik helyet foglalják el 17%-kal. Konkrétan a katonai pályát nagyon kevesen írták választandó pályaként.

12. ábra. Mi motivál ebben, miért választanád? pénz? kihívás? biztos állás?

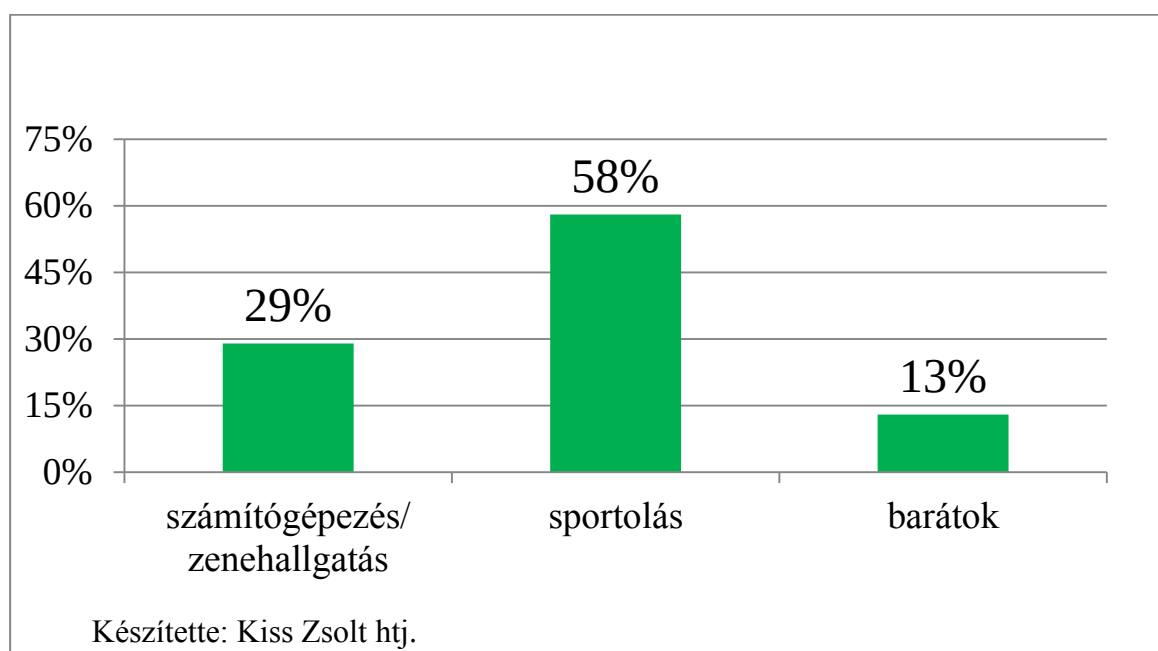
Itt úgy tűnik, hogy nem a pénz számít a legfontosabb motivációs tényezőnek a pályaválasztásnál. A pénzt ugyanolyan fontosnak tartják mint a kihívást és a biztos állást. A legtöbben az érdekes munkát emelték ki. Prioritást élvez az, hogy a munka legyen érdekes és kedvükre való, mintsem hogy sokat lehessen vele keresni. 12%-uk szerint pedig a pénz egyáltalán nem játszik meghatározó szerepet a pályaválasztásnál.

13. ábra. Ha felnőtt leszel, mi az amire vágysz?

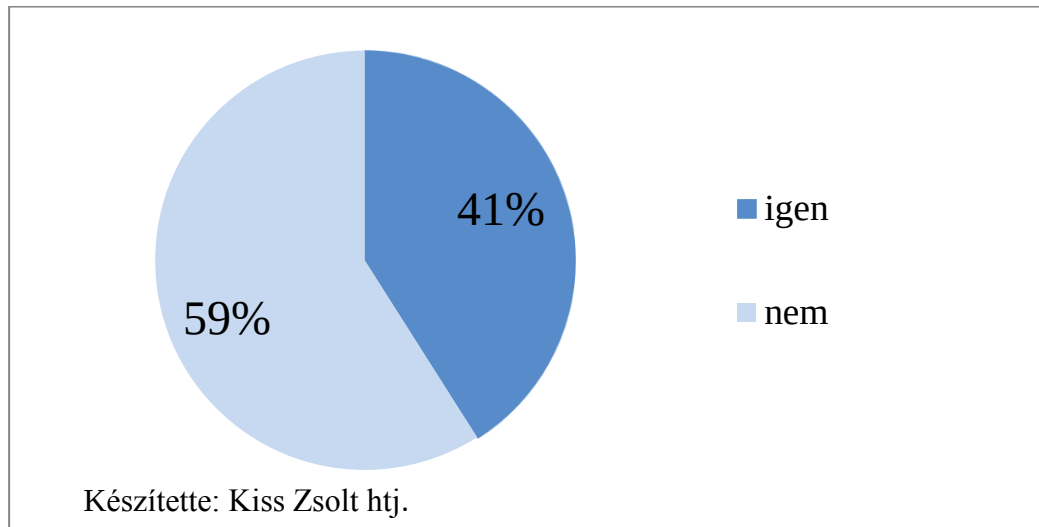
Ebben a kérdésben azt szerettem volna megtudni, hogy hogyan is képzelik el a jövőjüket, mi az amire a leginkább vágnak majd ha felnőttek lesznek? A legtöbben itt is úgy, mint az előző kérdésnél a legfontosabbnak a jó/ érdekes munkát emelték ki 31%-kal. Egynegyedük írta a jó fizetést fontos tényezőnek, s 18%-kal követte a jó fizetést a családra való igény. Valószínűleg a diákok családjában sok lehet az elvált szülő, esetleg csak az egyik szülő él vagy bármilyen más probléma felmerülhet amely a normális családi rendet megbonthatja. 18 éves léttükre már felismerték, hogy mennyire fontos az, hogy az embernek rendezett családi háttere legyen, mennyire számít az ha az embernek jó, kiegyensúlyozott párkapcsolata van. 17%írta a karriert és csak 9%választotta a szép autó/szép ház választ.

14. ábra. Mi a hobbid?

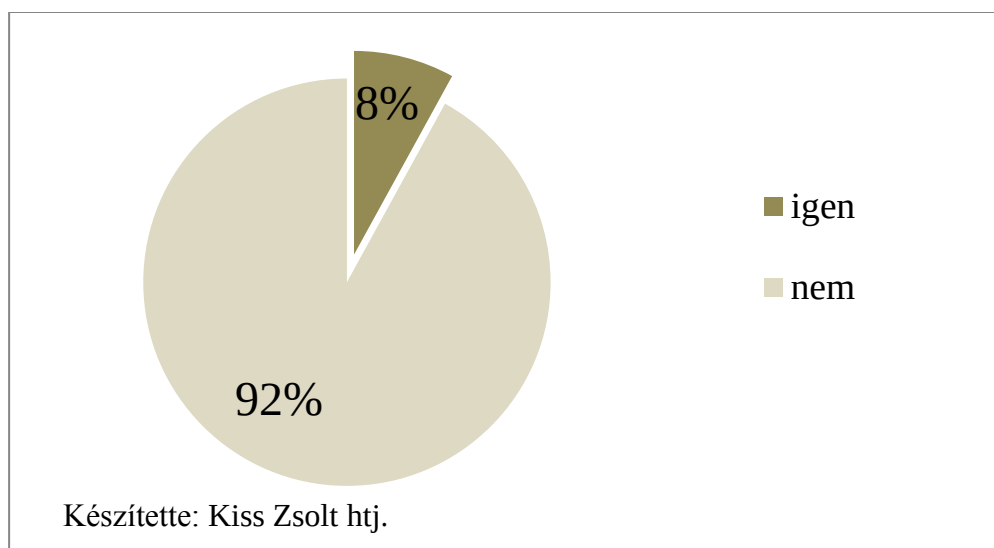
A tizennegyedik kérdésre azért volt szükség, hogy meglássuk, mivel töltik szabadidejüket a diákok. A szabadidős pihenés, a rekreáció lehet aktív és passzív. A szakirodalom szerint a diákok, akik főleg szellemi munkát végeznek, abban az esetben tekinthetők „egészségesnek”, ha a pihenést aktívan töltik el. A legtöbben a sportolást jelölték meg kedvenc szabadidős tevékenységüknek. Továbbá ha ehhez még hozzávesszük a másik aktív pihenési formát a barátokkal közösen eltöltött programokat, összesen 71%-ot kapunk, amely érték így már jóval nagyobb a passzívan pihenők 29%-ánál. A fiatalok tehát többségében aktívan, azaz jól kihasználják a szabadidejüket.

15. Szereted a számítógépes katonás játékokat?

A tizenötödik kérdés arra vonatkozott, hogy vajon szeretik-e a katonás számítógépes játékokat. Ez a kérdés is azzal a céllal jelent meg, hogy mennyire érdekli őket a katonaság? Akik az előző kérdésben például a számítógépezést jelölték meg hobbiként vajon milyen játékokkal játszanak szívesen? Hihetetlenül sok katonás számítógépes játék van forgalomban, s ezek a játékok egyre valóság hűbbé, realisabbá válnak. Ráadásul ezekben a játékokban szinte mindig valamely külföldi nemzet katonái, hadseregei szerepelnek. Rajtuk keresztül megismerkedhetnek a külföldi hadseregek felszerelésével, harcászataival vagy történelmükkel is. Valamivel többen írták azt, hogy nem szeretik ezeket a játékokat, ám a százalékok között óriási eltérés nem tapasztalható.

16. ábra. Van e katona a családjában?

Az utolsó kérdést azzal az egyszerű céllal tettem fel, hogy megtudjam van-e a diákok családjában katona, akitől informálódhatnak a katonaságról. A százalékok várakozásaimnak megfelelően alakultak, ugyanis abban a városban nagyon kevés a katonaszülők száma, esetleg csak a rokoni, baráti társaságban lehetnek jelen katonák. Csak 8%-uk írta azt, hogy van katona a családjában, vagy szélesebb rokoni körön belül. A diákok közül tehát szinte alig, vagy egyáltalán nincs katonaszülők gyereke, aki a szülők hagyományát követve szintén katonának állna.

4. A KAPOTT EREDMÉNYEK ÉRTELMEZÉSE

Az előzőekben láthattuk a kérdőív rövid kiértékelését. A következő fejezetben a kapott eredményeket és a dolgozat elején megfogalmazott problémákat kívánom összevetni. Kifejteném, hogy a diákok vajon mennyi információval rendelkeznek, kellően tájékozottak-e a katonai pályát illetően. Mindemellett beszélek arról, hogy a társadalom által kialakult kép mennyiben befolyásolja a középiskolások katonaságról alkotott véleményét. A társadalomhoz kapcsolódva a média befolyásoló szerepét is nagyon fontos részletesebben megtekinteni.

A kérdőívek első átolvasása során az az érzés fogott el, hogy a középiskolások meglehetősen elutasítóak a katonai pályával szemben. Jobban megnézve, majd a kérdőíveket kiértékelve meglepődve láttam, hogy az első benyomásom valamelyest tévesnek bizonyult. A katonaság milyenségére vonatkozó kérdésekre, mint láthattuk „megfelelő” válaszokat adtak, bőven tudtak különböző válaszokkal szolgálni. Rendelkeznek egy általánosan kialakult képpel, valamennyire tisztában vannak azzal, hogy manapság mennyire becsülik meg ezt a pályát. Látják hogyan alakul a felsőoktatás, tehát hogyan is változik a katonatiszt képzés helyzete a felsőoktatásban. Ám mindemellett megállapíthatjuk, hogy igazából a katonai hivatásról pontos, hiteles képük nincs, nincsenek katonaszülők s mivel nem is érdeklődnek túlságosan a katonaság iránt, nem is kíváncsiak rá. Azt a képet, amely bennük kialakult minden bizonnyal a környezet, a társadalom véleménye, hozzáállása, a média alakították ki közösen.

Nagyjából jól látják milyen a katonai pálya megbecsültsége általánosan (5. kérdés). A pálya megítélése a közelmúltban szerintem igen sokat javult. A Magyar Néphadsereg rendszerváltás környéki siralmas helyzete óta sikerült felépíteni egy új haderőt, melynek jó híre még most sem teljes, de folyamatosan igyekeznek javítani. A megbecsültséget 3asra, 4esre osztályozták, de sajnos 16%-ot kapott a kettes érték is. Látszik, hogy jóval kevesebben vannak, azok, akik szerint a pálya megbecsültsége rosszul áll, de ez a szűk 20% még így is nagyon magas. Gondoljunk csak bele, más nyugati országokban hozzánk képest milyen is a katonaság helyzete? Az Egyesült Államokban például a nagyobb sportrendezvények előtt felkérlik a katonákat, vagy akik korábban szolgáltak a hadseregben, hogy álljanak fel, hadd fejezhessék ki köszönetüket a nemzet hőseinek.

Helyesen felsorolták, hogy milyen tulajdonságokkal kell rendelkezni egy jó katonatisztnek (9. kérdés). Ezek a tulajdonságok szerintem természetes hozzátartozói a katonaságnak. Az igazi katonatiszt jelleme a történelem során alakult ki és ez beleivódott a köztudatba. A történelmet tanulva találkozunk a múlt nagy alakjaival és a nagy hadvezérek egységesen hozzák létre a tökéletes katonai vezető képét.

Továbbá az értelmiségi pályák között elfoglalt helyét is jól megállapították (8. kérdés). Középső mezőnybe, illetve inkább annak a felső határára sorolták be a katonatisztképzést. Ezt a véleményt az évről évre nyilvánosságra hozott egyetemi rangsorok is igazolják. Pár év alatt a tisztképzés óriásit fejlődött, a jelentkezők száma sokat nőtt, többszörös túljelentkezések vannak. A képzés minősége is egyre javul és úgy gondolom erről a középiskolások hamarabb tudnak tájékozódni mint magáról a katonai létről. A középiskolást a továbbtanulás során inkább az érdekli, hogy mit fog tanulni, milyen lesz a képzés, s bele sem gondol, hogy ez a pálya magával hordozza a katonai hivatást is. Ez hiányzik szerintem leginkább a középiskolások tájékozottságából.

Sokan találták vonzónak a katonai pályát, ezt gondolom az eddig elért törekvéseknek sikerült kivívniuk, viszont ezzel szemben, mint az kiderült a 6. kérdésnél, közel 80%-uk nem választaná ezt a pályát. A 80% nagyon magas, szükséges megvizsgálni, hogy mi áll a háttérben annak, hogy ennyire tartózkodnak ettől a pályától. Előzőekben láthattuk, hogy kellően tájékozottak, nagyjából megbecsültnek tartják, nem áll rosszul a tisztképzés az értelmiségi pályák között sem, ráadásul a 10. kérdésnél 83%-uk még a katonák fizetését is kielégítőnek értékelte. Jogosan merül fel a kérdés, hogy akkor mégis mi állhat ennek az erősen elutasító attitűd kialakulásának háttérében? Véleményem szerint itt lép be a társadalom és a média képformáló szerepe.

A sorkatonai szolgálat, a kötelező katonáskodás hosszú időre megpecsételték a társadalom és a katonaság kapcsolatát. Az akkori fiatalok számára a kötelező sorkatonai szolgálat nem választás kérdése volt. Az iskolapadból kikerülve be kellett vonulniuk és értékes fiatal éveikből jó pár hónapot kellett a katonaság berkein belül eltölteniük. A rendszer az évek alatt azért sokat enyhült, az idősebbek korában még olyan is előfordult, hogy akár egy évig nem is mehettek haza. Senkinek sem volt affinitása ahhoz, hogy kényszerből besorozzák, és akarata ellenére kelljen szolgálatot teljesítenie. Mindent megtettek a besorozás elkerülése érdekében, orvosokat kerestek fel, hogy alkalmatlannak minősítsék őket a szolgálatra. A fővárosban olyan is előfordult, hogy a fiatalok 75%-át találták alkalmatlannak. A katonai szolgálat hosszú

volt, eleinte a kiképzés folyt, ám az alapkiképzést követően effektív feladatuk nem volt a katonáknak. A sorkatonaság óriási tömeget foglalt magába, feladat pedig sehol sem volt. A fiatalok látták, hogy mennyi pénzt pocsékolnak el és nem érezték a hadsereg létjogosultságát, improduktív időtöltésnek vélték az egészet. Sok volt a kihágás, motiváció pedig sehol sem volt. Mindezek a tényezők beleivódtak a köztudatba, a sorkatonai szolgálatból hazaérkező fiatalok otthon beszámoltak a fennálló helyzetről, s így már mindenki tudatában volt, hogy mi is folyik a hadseregben. Elbeszéléseikben olyan történetek szerepeltek mint: fogkefével kellett a bakáknak felsikálniuk a padlót; meg kellett számolniuk az összes pöttyöt a padló mintáján; az idősebbek feleslegesen ugráltatták a frissen bevonultakat... Százezres hadseregére nem hiszem, hogy valóban szükség lett volna, ám akkoriban ezt írta elő a legfelsőbb vezetés, ezt a tendert kellett teljesíteni. A rendszerváltás környékén, majd rögtön utána természetesen csökkentették a létszámot, a munkaerő visszakerült a civil szférába, a hadsereg költségvetését pedig óriási mértékben lecsökkentették. Elkezdődtek a leszerelések, a felszerelések, létesítmények, alakulatok lezüllesztése. Ezt a siralmas helyzetet tapasztalva a fiatalok még inkább elítélték az egész katonaságot, elégük lett belőle. Ez a helyzet aztán még tovább romlott mikor 2004-ben felfüggesztették a sorkatonai szolgálatot. Senki sem látta mi a haszna, értelme egy a haza védelmét szolgáló fegyveres testület fenntartásának. Miután megszüntették a kötelező sorkatonaságot még az eszköz is eltűnt, amely katonáskodásra kényszerítette a lakosságot. A megmaradt csekély létszámú hadsereg hivatásos állománya mellett teljesen megszűntek a tartalékban levő csapatok.

Mindezen tényezők összességében egy negatív képet hoztak létre alakosság szemében. Feleslegesnek ítélték meg a hadsereg fenntartását és nem látták be a hadsereg fenntartásának szükségességét. A NATO-hoz való csatlakozást követően pedig az terjedt el a köztudatban, hogy nincs is szükségünk hadseregére, hisz ott a NATO, majd az megvéd minket minden külső fenyegetéstől. Csakhogy ez egyáltalán nem így van, de tájékoztatás hiányában a lakosság és így a fiatalok körében ez nem került tisztázásra. Magyarországon a lakosság bizonyos része még azzal sincs tisztában, hogy egyáltalán létezik-e a Honvédség. Ezt személyesen is sikerült megtapasztalnom két esetben is. Köznapi ruházatban mentünk színházlátogatásra, mikor a Nyugati pályaudvar előtt megállít egy úriember és megkérdezi: „Bocsánat, legyen szíves, de mondja már meg, hogy ez milyen katonaság?”. A másik esetben vonaton utaztam hazafelé és egy hölgygel beszélgettem. Elmeséltem, hogy hol és mit is tanulok, mikor a hölgy értetlenül kérdezte: „De hát Magyarországon nincs is hadsereg, nem?”. Elég szomorú tény, hogy a lakosság még ezzel sincs tisztában. Mindez az elidegenedés a korábbi események öröksége, és

úgy érzem ez még jó ideig fenn is fog maradni, mivel a sztereotípiákat nehéz megdönteni. Természetesen a fiatalok szocializációjában is benne van ez a hatás. A szülők nem magyarázzák el a gyerekeknek a honvédelem fontosságát, hiszen ők maguk sem tartják fontosnak. A vizsgálatban szereplő középiskolásokat is ugyanezek a vélemények, előítéletek vették körül, őket is csak az befolyásolta amiket hallottak, tapasztaltak. Ezt igazolják a 2. kérdésnél kapott értékek is: majdnem 80%-uk szerint a társadalom csak kevésbe vonzónak tartja a katonai pályát, ráadásul ott van további 5%, akik szerint egyenesen rossz a pálya megítélése. A 84%-kal szemben az a 16% akik szerint a társadalom vonzónak véli a katonai pályát, hát igen csekély.

Ez a sztereotípia tehát a középiskolásokat is befolyásolja a pályaválasztás során. A kialakult képet tovább formálja a média is. Folyamatosan körül vesz minket, otthon ülve, az utcán sétálva, munka, tanulás közben is. A tapasztalatok szerint ez a változás inkább ront, minthogy javítana a helyzeten. A tömegkommunikáció sokféle eszközzel képes a társadalom véleményét formálni: szenzációkeltő, látványos, provokatív közlésmóddal még érdekesebbé teszi az adott témát, sematikus ábrázolásmódon keresztül sztereotípiákat ad az olvasó, néző kezébe, melyekkel az illető könnyen azonosulhat. Több elemzés is bizonyította már, hogy a tömegkommunikációnak jelentős szerepe van abban, hogy egyes csoportokat (jelen esetben a katonaságot) miként ítéli meg a társadalom.

A média befolyásoló hatásának vizsgálatára a harmadik és negyedik kérdés szolgált. A harmadik kérdésnél kiderült, hogy a média többségében nem egy pozitív, vonzó képet állít be a katonaságról (67%-uk válaszolta ezt). Továbbá kifejtették, hogy a közölt hírek miről is szólnak, miről lehet leggyakrabban hallani a hírekben. Elengedhetetlen a szenzációhajhász közlésmód, a pánikkeltő eszközök alkalmazása végső soron pedig a változatosság szükséges, melyet a média újabb és újabb rémtörténetekkel, sokkoló adatokkal old meg. A morális pánikkeltés a média egyik eszköze ahhoz, hogy a társadalom figyelmét egy adott témára irányítsa és ott is tartsa. A média tehát kialakít egy sztereotípiát, egy irreális képet, ami ezt az elutasító, távolságtartó magatartást tovább erősíti a magyar társadalomban. A média tehát pont ezeket a negatív elemeket igyekszik minél jobban kiemelni. Így a hírek, mint ahogy a középiskolások is írták legtöbbször halálesetekről szólnak, amely megragadják a lakosság figyelmét és elrettentik az embereket a katonaságtól. Az új, negyedik generációs hadviselés, a professzionális hadseregek korában már minden egyes katona élete óriási értéket képvisel. Napjainkban minden egyes hadműveletet, feladatot úgy terveznek, meg és úgy hajtanak végre, hogy az emberi életet a lehető legkisebb kockázatnak tegyék ki. A mai harcokat már

nem többszázazres tömeghadseregek vívják egymás ellen, s nincs is totális háború. A katonaság önkéntes alapon működik, nincs már kötelező sorkatonai szolgálat. Ez hivatás, professzionális katonák szolgálnak, akiknek a katonáskodás a munkájuk, ennek a mesterei. Ezek az óriási pénzen kiképzett katonák anyagilag is hihetetlenül értékesek az adott nemzetnek, nem is beszélve a kiképzéssel töltött időről. Ha ma egy katona is életét veszti szolgálatteljesítés közben az óriási – természetesen szomorú- hírként terjed el a médiában.

A köztudatban az szerepel, hogy a nemzetközi katonai műveletekben való részvételnek nincs semmi értelme és a lakosság nem látja a rációt abban, hogy katonákat küldünk több ezer kilométernyire az országtól azért, hogy ott szolgálják a haza érdekeit. Úgy vélem ez is a média felelőssége, ugyanis nem közöl kelő mennyiségű információt a lakossággal. A politikai vezetés pedig nem fordít rá elég gondot, hogy tájékoztassa a lakosságot. Afganisztánban szolgáló honvédeinkről is csak akkor esik említés a hírekben, ha esetleg valamilyen baj, haláleset történt. Arról, hogy mit csinálnak ott katonáink, mi a feladatuk, arról hogy mire használják fel az adófizetők pénzét nem adnak tájékoztatást. Ezt támasztja alá azok véleménye is, akik válaszukban azt írták, hogy a média nem közöl kellő mennyiségű és minőségű információt (45%-uk írta) A katonák halála természetesen az adott politikai vezetésre is rossz fényt vet, hiszen az a vezetés küldte a katonáját oda ahova. Az emberek pedig a sok vérontást látva kiábrándulnak a háborúskodásból, senki sem akarja, hogy valamilyen szerette harcban haljon meg, melyet teljesen feleslegesnek és értelmetlennek tartanak. A negyedik kérdésben például sokan írták, hogy negatív hírként sokszor hangoztatja a média a háborúk értelmetlenségét és a háborúk katonákat érő pszichológiai megterhelését.

Összegezve tehát megállapítható, hogy a média nem a valóságot tükröző képet alakít ki a fiatalok körében. Eltúlozzák a híreket s erre rájátszik az is, hogy kizárólag a negatív hírekről tudósítanak. Amellett, hogy a negatív hírek nagy túlsúlyban vannak a pozitívokkal szemben, nagy szerepet játszik az információ hiánya is. A középiskolások a társadalomban elfogadott általános sztereotípián – amely, mint említettem a közeljövőben javuló tendenciát mutat - kívül nem rendelkeznek más, pontosabb információval. Nincsenek sem katonaismerőseik – hisz nagyon kis létszámú a Honvédség a lakossághoz képepest – sem más megbízható információforrásaik, hogy tájékozódhassanak a katonaságról. A 11. pályaválasztásra vonatkozó kérdésnél például jól láthatjuk, hogy a katonaság, mint lehetséges opció eléggé a perifériára szorult. Véleményem szerint ebben óriási szerepe van a nem megfelelő tájékoztatásnak. A pontatlan, rossz informálás további eszközei a filmek, játékok. A filmekből, katonás számítógépes játékokból egy irreális képet kapnak a fiatalok. Aránylag

sokat játszanak az ilyen játékokkal, amelyek egyre valóság hűbbé válnak, és azt hihetik el, hogy amit ott látnak az a valóság. Vannak olyan fiatalok, akiket a katonai pályára ezek a játékok inspiráltak. Csakhogy ezekben a játékokban akárhányszor újraéledhetünk, a lőszer nem fogy ki, a málhazsák nem húzza a vállunkat és meg sem izzadunk, ha végig kell rohannunk a csatateret. Ez mondanom sem kell, hogy a valóságban nem így van, de aki még nem tapasztalta meg az nem tudhatja. Nagyon kevés a katonasággal kapcsolatos hiteles ábrázolás, ezen pedig szükséges a változtatás. S talán mindez az elutasítás, negatív kép és kirekesztő gondolkodás lehet az oka annak, hogy szerintük egyáltalán nem lenne jó beállni katonának.

5. VÉLEMÉNYEK, JAVASLATOK

Összességében megállapíthatjuk, hogy igen komplex ez a probléma, s a megoldása nem könnyű feladat. Mint korábban is írtam, egy sztereotípiát megdöntése nem könnyű feladat, nem történik egyik napról a másikra. Tapasztalható a kormány igyekezete, miszerint próbálják a Honvédség hírnevét helyreállítani. Ezen a téren nagy előrelépést értek el az elmúlt időszakban, mivel a felső vezetés is tisztában volt a probléma súlyosságával és sürgetővé vált az ellenlépések megtétele. Folyamatos propagandát folytatnak, mellyel a lakosságban szeretnék tudatosítani, hogy létezik a Magyar Honvédség és van értelme a fegyveres testület fenntartásának. Egyre sűrűbben jelennek meg a katonák állami rendezvényeken, egyre több díszelgési, protokolláris feladatot látnak el. Létrehozták a Honvéd Palotaőrséget, amely alakulat katonái egész nap feszes állásban őrzik a Sándor-palota kapuját. Ezek a katonák megjelenésükkel a Honvédség alapelveit jelképezik. Ehhez hasonló feladatokat lát el a megint csak újonnan felállított Honvéd Koronaőrség, amely 2011. május 21-én kezdte meg szolgálatát. Fontosnak találták, hogy a magyar állam jogfolytonosságát jelképező ereklyékre az ország védelmezői vigyázzanak.

Katonáink feladatai nagyon változatosak, és ha a mai fiatalok nagyobb betekintést nyerhetnének ezekbe a tevékenységekbe biztos vagyok benne, hogy jobban megbecsülnék a katonaságot. Mielőtt bevonultam azt hittem, egészen sokat tudok a katonaságról, ám az idő előrehaladtával egyre inkább rájövök, mennyire keveset tudok a Honvédségről. Nagyon sok új információval gazdagodtam például a katonai informatika, híradástechnika terén. Nemrégiben indult be a Katonasuli program melynek segítségével az érdeklődő fiatalok megismerkedhetnek a katonai alapismeretekkel. Az általános iskolások jelentkezhetnek a programba, laktanya látogatásokon vehetnek részt, versenyeket szerveznek nekik. Ezt például egy nagyon hasznos lépésnek tartom, de még biztos, hogy sokat kell fejlődnie ennek a programnak. Ha a középiskolásokat érdekeltté tudjuk tenni, akkor meg tudjuk nekik mutatni milyen a katonaság. A köztudatban kialakult képet csak úgy tudjuk megdönteni, ha megszólítjuk a középiskolás fiatalokat és bebizonyítjuk, hogy az előítéletek a katonasággal szembe tévesek. Nincs már olyan, hogy fogkefével kell padlót pucolni. A katonatisztképzés - amely leginkább szóba jöhet a középiskolásoknál – egy elit képzés, a képzés szintje is magas.

A felvett fiatalok mind jó képességekkel rendelkeznek. Erről a középiskolások az egyetemi nyíltnapokon tájékozódhatnak leginkább. A probléma mindösszesen csak a nyílt nap színvonalával van. Azt tapasztaltam, hogy az elmúlt két év nyíltnapjai nagyon rossz minőségűek voltak. Valószínű, hogy ezt a pénz hiánya okozza, de úgy gondolom, hogy egy izgalmas és szemléletes kari-, szak-, szakirányi tájékoztató megtartása nem kerülne sokba, jobban meg kéne szervezni a programokat. Előfordulhat, hogy ez az átmeneti „felfordulás” csak annak az oka, hogy most alakult át az egyetem. Bízok abban, hogy a helyzet megszilárdulása után egy nagyon színvonalas egyetemi nyíltnapot fog szervezni a Nemzeti Közszoigálat Egyetem.

A tisztképzés népszerűsítésében a honvédtisztjelöltek is jobban ki tudnák venni a részüket, ha a pályaorientációs program szervezettebb keretekben működne. Véleményem szerint sok katonatársam vállalna szívesen ilyen transzmissziós szerepet. Ha az iskola volt tanulói - immáron katonaként - visszatérnek régi iskolájukba, sokkal hitelesebben adhatják elő prezentációjukat, mint bárki más. A tisztjelölt ismerőseinek, barátainak mesélheti el a katonai hivatás szépségeit és nehézségeit. A zászlóaljnak keresnie kéne a lehetőségeket, hogy hová tudnák elküldeni a tisztjelölteket, hogy ilyen pályaorientációs előadásokat tarthassanak. (Mellesleg ezek az előadások a tisztjelöltek előadói képességeit is fejlesztenék.)

A Honvédséget érintő összes hírről beszámol a katonai sajtó, viszont máshol nem nagyon lehet hallani katonai híreket. A legnézettebb kereskedelmi adókon például sosem tájékoztatnak ilyen típusú eseményekről. Csak a halálesetekről és az esetleges hibákról tudósítanak. Nagyon kevés a katonai hivatással kapcsolatos hiteles és/vagy tényszerű ábrázolás, inkább a polgárpukkasztás, szenzációkeltés a cél. Többet gondot kéne fordítani a tájékoztató jellegű hírek közvetítésére. Újonnan bevezetett program volt 2012 májusában a Tavaszi Díszszemle, melyet ugyancsak reprezentációs céllal tartottak meg. Azonban erről szinte sehol sem lehetett hallani, hogy ilyen rendezvény fog megtartásra kerülni. Ráadásul a díszszemle időpontját olyan rosszul időzítették, hogy főmunkaidő miatt alig tudtak eljönni az emberek. A rádióban mindössze annyit közöltek, hogy katonai rendezvény miatt a Hősök terét dél körül lezárják. Ha már kiötlenek egy ilyen programot, akkor sokkal jobban is ki dolgozhatnak a promócióját. Például tájékoztatót küldhetnék a középiskolákba, hogy tanulmányi kirándulás keretén belül– valamilyen utazási kedvezményt biztosítva – a diákok felutazhatnak a fővárosba, megtekinthetnék a szemlét, majd a Városligetben levő kiállítást. Ide kapcsolódik a régi ludovikás hagyományok felélesztését szolgáló Ludovika fesztivál is, amely immáron harmadszorra került megrendezésre. Ezen a rendezvényen már én is részt

vehettem és meg kell mondanom, hogy kifejezetten színvonalas programot sikerült megszerveznünk. A katonai hagyományőrző programok, rendőrkutyás bemutatók, haditechnikai kiállítások, ejtőernyős ugrások mind nagyon színvonalasak voltak. Én ennek ellenére mégis azt tapasztaltam, hogy a programot kevés érdeklődő látogatta meg. A díszszemléhez hasonlóan ezt a rendezvényt sem hirdették ki kellőképp. Jobban oda kéne figyelni a promócióra. Az információk mind elérhetőek voltak a katonai sajtóban, a honvédelem.hu oldalon, de magát ezt az oldalt is hirdetni kellene.

Fontos megemlíteni, hogy hiányzik a katonák társadalmi szerepvállalásának bemutatása is. Az árvizek elleni munkálatokban, vagy a vörös iszap katasztrófánál csak a Honvédség volt képes ellátni a feladatokat, csak a hadsereg rendelkezik a megfelelő eszközökkel és szakemberekkel. A híradóból értesültem én is ezekről a katasztrófákról, ellenben egyszer sem láttam katonákat nyilatkozni, nem hangsúlyozta ki a híradó, hogy kik is végzik a munka dandárját.

Összegezve láthatjuk tehát, hogy sok lépést megtettek már a Honvédség, a katonai szakma megítélésének javítása érdekében. Ezt a tendenciát fenn kell tartani a siker érdekében. Szükséges tudatosítani a fiatalokban, hogy a haza védelme közös ügyünk. Tudniuk kell, hogy mi mindent megtesz a nemzet biztonságának érdekében a Magyar Honvédség. Szerencsére nem fenyegeti az országot háború veszélye, ám a védelmi képességet mindig fenn kell tartani, ez pedig csak akkor lehetséges, ha a nemzet fiataljai felvállalják és magukénak tekintik ezt a feladatot.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Rókusfalvy Pál (1969): Pályaválasztás, pályaválasztási érettség. Tankönyvkiadó, Bp., In: Pályalélektan. Szöveggyűjtemény, 99-115.

Zakar A. (1989): Pályaválasztás esélyei. Pedagógiai Szemle, 39. sz. No 9.

Szilágyi Klára (1997): A tanulmányaikat befejező főiskolai hallgatók értékválasztásának eredményei. In: Érték és munka. Szerk.: Szilágyi Klára. Oktatókutató Intézet, Bp.

Marton Pálné - Kürti Istvánné (1991): A családi nevelés és a tanulók önismeretének szerepe a továbbtanulási szándék kialakulásában. Pályaválasztás 19. sz. 92.

Kapor Károly (1980): Középiskolások pályaválasztása, személyiségfejlődése Veszprém megyében. Veszprém megyei Pedagógiai Híradó.

Meahr, M. L. - Sjogren, D. D. (1983): Atkinson elmélete a teljesítménymotivációról-In: Szöveggyűjtemény az általános és személyiségpszichológiához. (Szerk.: Oláh Attila - Pléh Csaba) Tankönyvkiadó, Bp., 214-229.

Liskó Ilona (2000): Társadalmi esélyek és iskola. Iskolakultúra, 2.sz. 59-63.

MELLÉKLET

Kérdőív a katonai pálya megítéléséről

(A kifejtős kérdéseknél kérlek egy-két mondatos/pár szavas válaszokat írj, a többi helyen elég csak megjelölni a jó választ!)

1. Szerintetek vonzó-e a katonai pálya? igen nem
2. Szerintetek a társadalom szemében milyen a katonai pálya megítélése?
vonzó / kevésbé vonzó / rossz
3. Megítélésetek szerint a média vonzónak állítja be a katona pályát? igen nem
ha igen, akkor miért?
ha nem, akkor miért?
4. Milyen pozitív/negatív információt hallottatok már a médiából?
.....
.....
5. Szerintetek mennyire megbecsült ez a pálya? *(1 egyáltalán nem- 5 nagyon)*
1 2 3 4 5
6. Választanád- e ezt a pályát? igen nem
ha igen, akkor miért?
ha nem, akkor miért?
7. Szüleid vajon támogatnának, ha ezt a pályát választanád? igen nem
8. Szerinted a tiszti pálya az értelmiségi pályák tekintetében hol áll?
(1 nem is tartod annak – 5 elől áll) 1 2 3 4 5
9. Szerinted milyen tulajdonságokkal kell rendelkeznie egy jó katonatisztnak?
.....
10. Véleményed szerint jó fizetést kapnak-e a katonatisztek? igen nem

11. Mi szeretnél lenni? Milyen pályát szeretnél választani?

.....

12. Mi motivál ebben, miért választanád? pénz? kihívás? biztos állás? stb. *(előző kérdésre vonatkozik)*

.....

.....

13. Ha felnőtt leszel, mi az amire vágysz?

karrier jó/érdekes munka jó fizetés szép autó, szép ház

egyéb:

14. Mi a hobbid?.....

15. Szereted a számítógépes katonás játékokat? igen nem

16. Van e katona a családban? igen nem